

Šaltinis: TIK projekto tinklapis https://tik.pixel-online.org/families_guide.php

**1 modulis – Ikimokyklinio ugdymo reikšmė vaikų kognityvinių įgūdžių ugdymui
ankstyvosios kognityvinės raidos metu, siekiant motyvuoti šeimas leisti vaikus
į ikimokyklinio ugdymo įstaigą**

Pirma dalis – Ikimokyklinio ugdymo įtaka vaikų kognityvinių įgūdžių ugdymui

- 1.1 Įžanga
- 1.2 Ankstyva vaikystė
- 1.3 Ikimokyklinis ir kognityvinis ugdymas
- 1.4 Supančios aplinkos reikšmė – Jean Piaget
- 1.5 Esminis socialinio bendravimo vaidmuo – Lev Vygotsky
- 1.6 Ikimokyklinio ugdymo nauda vaikui

Antra dalis – Ikimokyklinio ugdymo poveikis vaiko socialiniams įgūdžiams

- 2.1 Įžanga
- 2.2 Pirmųjų 1000 gyvenimo dienų svarba
- 2.3 Socialinis ir emocinis vystymasis
- 2.4 Ilgalaikė ikimokyklinio paruošimo nauda vaikui

1 modulis – Ikimokyklinio ugdymo reikšmė vaikų kognityvinių įgūdžių ugdymui ankstyvosios kognityvinės raidos metu, siekiant motyvuoti šeimas leisti vaikus į ikimokyklinio ugdymo įstaigą

Įvadas

Vaikystės patyrimai gali išlikti reikšmingi visą gyvenimą. Atlikti ikimokyklinio ugdymo efektyvumo tyrimai atskleidė, jog vaikai, pradėję mokytis ankstyvoje vaikystėje, dažniausiai yra labiau pasitikintys savimi, turi mažiau elgesio sutrikimų ir pasiekia geresnių rezultatų pradinėje mokykloje.

Dažnu atveju, vaikai yra paliekami namuose su globėjais, kurie neturi tinkamų įgūdžių prižiūrėti ir vadovauti mažamečių intelektualiam ir asmeniniam augimui. Ikimokyklinis ugdymas, kognityvinės raidos metu, suteikia vaikams galimybę lavinti socialinius ir emocinius įgūdžius, kurie padeda geriau suvokti mažuosius supantį pasaulį.

Pirma dalis – Ikimokyklinio ugdymo įtaka vaikų kognityvinių įgūdžių ugdymui

1.1. Įžanga

Ikimokyklinis ugdymas – tai mokymosi aplinka, kurioje vaikai susiduria su pirmąja mokymosi patirtimi prieš pradėdami lankyti pradinę mokyklą. Mokslininkai teigia, kad vaikai, lankę ikimokyklinio ugdymo įstaigą, pasiekia geresnių akademinų rezultatų. Taip pat, manoma, kad vaiko ugdymas pirmaisiais gyvenimo metais yra svarbus ir turi teigiamą įtaką kognityvinei, emocinei ir fizinei raidai.

1.2. Ankstyva vaikystė

Ankstyva vaikystė – tai sparčiausias smegenų vystymosi laikotarpis, kuris trunka nuo gimimo iki maždaug aštuntųjų vaiko metų. Tai yra kritinis laikotarpis, kuriuo metu vyksta kognityvinė raida ir yra įgyjami pagrindiniai įgūdžiai, žinios bei įsitikinimai apie pasaulį. Neurologai apskaičiavo, kad sparčiausias smegenų vystymasis vyksta pirmais gyvenimo metais. Šiuo laikotarpiu smegenyse kiekvieną sekundę susiformuoja apie 700 naujų neuroninių jungčių (sinapsių). Sparčiausiai sinapsių susidarymo procesas vyksta iš karto po gimimo, metams bėgant šis procesas pamažu lėtėja. Po spartaus naujų sinapsių dauginimosi nenaudojamos neuroninės jungtys pamažu išnyksta (šis procesas dar vadinamas „genėjimu“). Dėl šios priežasties, vaikai geba mokytis greičiau nei suaugę. Montessori pateikia tokią sąvoką kaip „sugeriantis protas“ (angl. absorbent mind). Vaiko atmintis yra tarsi kempinė - ji sugeria informaciją ir pojūčius iš

supančios aplinkos. Tačiau senstant mūsų smegenys tampa labiau specializuotos ir yra mažiau pajėgios persitvarkyti ir prisitaikyti prie naujų patirčių. Skirtingos smegenų sritys turi skirtingas funkcijas (1 pav.).

¹[Montessori teorija: Sugerianti atmintis, http://www.montessoriprintshop.com/absorbent-mind.html](http://www.montessoriprintshop.com/absorbent-mind.html)

1 pav. Šaltinis: Adam - Mila, Vaikų nuo 0 iki 6 metų smegenų raida - faktai, kuriuos turi žinoti tėvai (<https://www.adam-mila.com/brain-development-children-0-6-years/>).

Galimas vaiko kalbos raidos pavyzdys – dviejų mėnesių kūdikis geba atpažinti ir teikti pirmenybę gimtajai(-osioms) kalbai(-oms), taip pat mažyliai būna imlūs įvairių kalbų melodingumui ir ritmui. Nuo 2 iki 5 mėnesių amžiaus kūdikiai jau gali klasifikuoti kalbos garsus, atpažinti skiemenis ir aptikti intonacijos pokyčius kalboje. Tačiau sulaukę 6 mėnesių amžiaus vaikai palaipsniui pradeda prasčiau suvokti balses, o

apie 12 gyvenimo mėnesį išnyksta gebėjimas suvokti priebalsius. Taip atsitinka todėl, kad sinapsinės jungtys nemankštinamos pradeda atrofuoti. Viena vertus, smegenų dalys, kurios yra atsakingos už garsų apdorojimą ir atskirimą, prisitaiko prie pagrindinės kalbos, kurioje kūdikis auga. Iš kitos pusės, smegenys pradeda prarasti gebėjimą atpažinti skirtingų kalbų garsus.

Dėl šių priežasčių, ankstyvoji vaikystė yra tinkamiausias laikotarpis mokytis, nes būtent šiuo laikotarpiu mokymasis turi ilgalaikį poveikį vaikų pažinimo įgūdžiams, socialinei elgsenai ir asmenybei.

Šaltiniai:

- Žinių augimas: "Crash Course" psichologija (<https://www.youtube.com/watch?v=8nz2dtv--ok>)
- Smegenų architektūra (<https://developingchild.harvard.edu/science/key-concepts/brain-architecture/>)
- Montessori teorija: visa sugeriančios smegenys (<https://www.montessoriprintshop.com/absorbent-mind.html>)
- DeeDee Yates „Ar pirmosios 1000 gyvenimo dienų apsprendžia likusi gyvenimą?“ (<https://www.youtube.com/watch?v=XCscN4zuvd4>)

1.3. Ikimokyklinis ir kognityvinis ugdymas

Ikimokyklinio ugdymo metu (paprastai nuo 3 iki 5 (ar 6) metų amžiaus) vaikų kognityvinė raida patiria daugybę transformacijų, kurioms yra būdingi ženklūs pokyčiai, susiję su tuo, kaip vaikai mąsto, supranta, įsimena ir bendrauja. Jie pradeda lyginti, analizuoti ir ieškoti tinkamų problemų sprendimo būdų. Toks procesas vadinamas „kognityvine raida“ ir turi būdingus etapus, kurie yra svarbūs vaiko augimo procese. Kai kurie vaikai, pradėję lankyti darželį, paprastai būna perėję kai kuriuos kognityvinės raidos etapus. Verta paminėti, kad šie etapai gali būti laikomi bendrosiomis sąvokomis, o ne būtinybe, nes kai kurie vaikai gali būti labiau pažengę, o kiti – mažiau (2 pav).

Šaltinis:

- Crista Japel. Pasiruošimas mokyklai ir vėlesni pasiekimai (https://www.niu.edu/p20network/_pdfs/work-groups/b-3/Duncan-early-math-predicts-later-achievement.pdf)

Socialiniai ir emociniai įgūdžiai	Kalba ir bendravimas	Pažinimas
mėgdžioja vyresnius ir draugus	seka nurodymus iš 2 ar 3 etapų	geba žaisti su žaislais, turinčiais mygtukus, judančias dalis, svirtus
be raginimo rodo šiltus jausmus draugams	sugeba įvardinti pažįstamus dalykus	žaidžia vaizduotę lavinančius žaidimus su lėlėmis, gyvūnais ir žmonėmis
žaidžia paeiliui	supranta tokius žodžius kaip „viduje“, „ant“ ir „po“	geba sudėti dėlionę iš 3 - 4 dalių
supranta tokias sąvokas, kaip „mano“, „jo“ ar „jos“	pasako savo vardą, amžių ir lytį	suvokia „du“ reikšmę
demonstruoja daug įvairių emocijų	gali nurodyti draugą	su pieštuku ar kreida gali nupiešti skritulį
geba būti atskirai nuo tėvų	vartoja tokius žodžius kaip „aš“, „mano“, „mes“, „tu“ ir kai kuriuos žodžius daugiskaitos forma (mašinos, šunys, katės)	knygos puslapius verčia po vieną
nuliūsta rutinoje atsiradus dideliems pokyčiams	dažniausiai kalba pakankamai suprantamai, kad suprastų ir nepažįstami žmonės	stato bokštus iš daugiau nei 6 dalių
sugeba savarankiškai apsirengti ir nusirengti	geba palaikyti pokalbį, kalba 2 ar 3 sakiniais	užsuka ir atsuka indelių dangtelius, pasuka durų rankeną

2 pav. Pagrindiniai raidos etapai (https://www.cdc.gov/NCBDDD/actearly/pdf/checklists/All_Checklists.pdf)

1.4. Supančios aplinkos reikšmė - Jean Piaget

Pasak žinomo psichologo Jeano Piageto, visi žmonės pereina keturias specifines kognityvinės raidos stadijas. Jis teigia, kad vaikų protas tobulėja sąveikaujant su fizine aplinka: per kontaktą su aplinkiniu pasauliu, vaikai nuolat įgyja naujų žinių ir pritaiko anksčiau įgytą informaciją naujoms situacijoms. Tačiau norint kuo tiksliau apibūdinti kognityvinės raidos ypatumus, J. Piagetas pasiūlė keturių pakopų kognityvinės raidos teoriją, kurioje aprašomos įvairių gyvenimo etapų mokymosi metodikos:

- 1. Sensomotorinis periodas.** 0-2 metų amžius. Tai laikotarpis, kai kūdikiai patiria pasaulį per savo judesius ir jutiminius pojūčius:
  - jie mokosi iš pirminių veiksmų (čiulpimas, čiupinėjimas, ieškojimas ir klausymas);
  - jie supranta, kad žmonės ir daiktai neišnyksta vien dėl to, kad jie yra už akiračio ribų (šis reiškinys dar vadinamas „objekto pastovumu“);
  - jie supranta, kad jų veiksmai gali turėti reikšmę aplinkiniam pasauliui.
- 2. Priešoperacinis periodas.** 2-6 (7) metų amžiaus. Šiuo laikotarpiu vaikams būdingos šios savybės:
  - jie pradeda mąstyti simboliškai, išmoksta panaudoti žodžius ir paveikslėlius objektų atvaizdavimui reikšti;
  - vaikai šioje stadijoje yra linkę būti egocentriški ir sunkiai suvokia dalykus iš kitų žmonių

perspektyvos;

- nors jų mąstymas ir kalbos vartojimas pamažu tobulėja, vaikai vis dar linkę galvoti labai abstrakčiai. Taip pat, mažieji turi sunkumų suprasdami „grįžtamumo“ sąvoką. Pavyzdžiui, jiems sunku suvokti, jog molio rutulys, jei jį suploji, jis gali vėl grįžti į pradinę rutulio formą.
3. **Konkretus operacinis mąstymas.** 6 (7)-11 (12) metų amžiaus. Šioje stadijoje vaikai pradeda:
- apie konkrečius įvykius galvoti logiškai;
  - suprasti, kad tam tikras kiekis išliks toks pats, nepaisant kintančios taros, formos, dydžio ir t.t. („išsilaikymo“ sąvoka).
4. **Formalus operacinis mąstymas.** Nuo 12 metų amžiaus iki viso likusio gyvenimo mūsų samprotavimas tik didėja ir apima abstraktesnį mąstymą, problemų sprendimą ir hipotetinius klausimus.

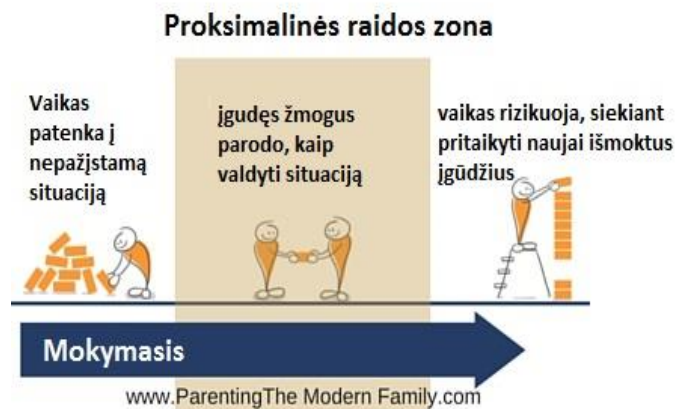
Šaltiniai:

- J. Piaget's teorija: 4 kognityvinės raidos stadijos (<https://www.verywellmind.com/piagets-stages-of-cognitive-development-2795457>)
- Žinių augimas: „Crash Course“ psichologija (<https://www.youtube.com/watch?v=8nz2dtv--ok>)

1.5. Esminis socialinio bendravimo vaidmuo – Lev Vygotsky

J. Piaget nebuvo vienintelis, kalbantis apie kognityvinį vystymąsi. Psichologas Levas Vygotskis turėjo kiek kitokią nuomonę apie tai. J. Piagetas kalbėjo apie kognityvės raidos ir fizinės aplinkos sąveiką, asmens inicijuotą atradimą. Tuo tarpu L. Vygotskis pabrėžė esminį socialinės sąveikos vaidmenį. Nors J. Piagetas vertino tokią raidą kaip nuoseklų procesą, L. Vygotskis teigė, jog tokia raida yra tęstinis procesas, kuris yra paremtas bendravimu su daugiau žinių turinčiais bendraamžiais ar pedagogais. Psichologas taip pat aptarė „Proksimalinės raidos zoną“ (ang. Zone of Proximal Development): skirtumą tarp faktinio išsivystymo lygio, kurį lemia gebėjimas savarankiškai spręsti problemas, ir potencialaus vystymosi lygio, sprendžiant problemas su suaugusiųjų pagalba ar bendradarbiaujant su daugiau gebėjimų turinčiais bendraamžiais“ (L. Vygotskis, 1978, p. 86).

Įgudusieji bendraamžiai ar mokytojai formuoja tam tikrus pamatus, kurių pagalba vaikai gali pasiekti aukštesnį mąstymo ir mokymosi lygmenį (3 pav.). Trumpai tariant, vaikai linkę mokytis daugiau, kuomet turi susidoroti su užduotimis, kurios šiek tiek viršija jų sugebėjimus.

3 pav. „Proksimalinės raidos zona“

Abi J. Piageto ir L. Vygotskio teorijos sulaukė kritikos. Buvo teigiama, jog pirmasis autorius buvo pernelyg griežtas klasifikuodamas tam tikrus gebėjimus pagal amžių; o antrasis kritikuojamas dėl to, kad sociokultūrinės perspektyvos negali pateikti konkrečių hipotezių. Nepaisant prieštarų nuomonių, šie mokslininkai gali būti laikomi vieni įtakingiausių žmonių, plėtojusiu asmenybės raidos temą. J. Piageto darbų dėka tėvai pradėjo suprasti, kad vaikai mąsto skirtingai nei suaugusieji, kad augant jų smegenims bei protui, taip pat auga ir jų kognityviniai įgūdžiai.

Šaltiniai:

- Lev Vygotsky (<https://www.simplypsychology.org/vygotsky.html>)
- Vygotsky, L. S. (1978). Visuomenės mąstysena: Aukštesnio lygmens psichologinių procesų vystymasis. Proksimalinio vystymosi zona. (<https://www.simplypsychology.org/Zone-of-Proximal-Development.html>)

1.6 Ikimokyklinio ugdymo nauda vaikui

Kaip anksčiau minėta, svarbu, kad suaugusieji, ypač tėvai, suprastų vaikų kognityvinės raidos svarbą, kaip ji vyksta bei kaip ją galima valdyti, stiprinti šį procesą. Dėl šios priežasties ikimokyklinis ugdymas yra svarbus siekiant padėti vaikams pereiti šį augimo ir vystymosi periodą, įgyti pagrindines žinias, kurios gali būti naudingos pradėjus lankyti pradinę mokyklą. Taip pat buvo pastebėta, kad vaikai, kurie nelankė ikimokyklinio ugdymo įstaigos, pradėję lankyti pradinę mokyklą dažniau susiduria su išsiskyrimo problemomis (dėl ryšio siejančio motiną ir jos vaiką nuo pat gimimo). Ikimokyklinis ugdymas padeda vaikams vystyti saugumo jausmą už savo namų ribų, jiems suteikiama galimybė susipažinti su aplink juos esančiu pasauliu, taip pat geriau suvokti save ir bendraamžius. Ankstyvas vaikų ugdymas yra

„pasirengimas pradinei mokyklai“, taip pat tai yra „vaiko ir aplinkos sąveika bei kultūrinė patirtis, kuri maksimaliai padidina vaikų kognityvinės raidos rezultatus“.

Toliau pateikiami pagrindiniai ikimokyklinio ugdymo privalumai:

1. Įgyjami socialiniai įgūdžiai

- kaip sulaukti savo eilės
- kaip vykdyti užduotis
- kaip bendradarbiauti su kitais vaikais įvairiose veiklose

2. Pagrindų išmokstama žaidžiant

- raidės ir abėcėlė (pvz., dainuojant)
- skaičiai (pvz., skaičiuojant kaladėles)
- kalbos ir rašymo įgūdžiai
- pagrindinės matematinės sąvokos (pvz., gaminant maistą)
- biologijos ir geografijos pagrindas (pvz., leidžiant laiką gamtoje, dėliojant dėlionės, dažant pirštais)

3. Kūrybingumo skatinimas

- vaikai turi galimybę skatinti savo kūrybingumą meninių veiklų metu ir taip įgyti motyvaciją mokytis

4. Lavinami motoriniai įgūdžiai

- fizinis vystymasis ir pusiausvyra (pvz., bėgimas ir laipiojimas)
- rankų ir akių koordinacijos tobulinimas (pvz., karpymas žirkėmis)

Šaltiniai:

- Pasirengimas pradinei mokyklai (<http://www.diversitydatakids.org/files/Policy/Head%20Start/Logic/Defining%20School%20Readiness.pdf>)
- Ikimokyklinio ugdymo reikšmė (<https://www.newkidscenter.com/Importance-of-Preschool.html>)

Antra dalis – Ikimokyklinio ugdymo poveikis vaiko socialiniams įgūdžiams

2.1. Įžanga

Pažintinių įgūdžių lavinimas yra itin svarbus norint sėkmingai adaptuotis pradinėje mokykloje, taip pat reikšmingi yra socialiniai bei emociniai įgūdžiai. Dažniausiai, ankstyvoje vaikystėje, socialinių ir emocinių kompetencijų lavinimui yra skiriamas nepakankamas dėmesys. Teigiami socialiniai ir emociniai įgūdžiai (pavyzdžiui, bendradarbiavimas, dalijimasis informacija ir jos valdymas, problemų sprendimas ir t.t.) yra ypač svarbūs ir gali daryti įtaką vaikų elgesiui namuose, mokykloje ir bendruomenėje. Trumpai tariant, šie

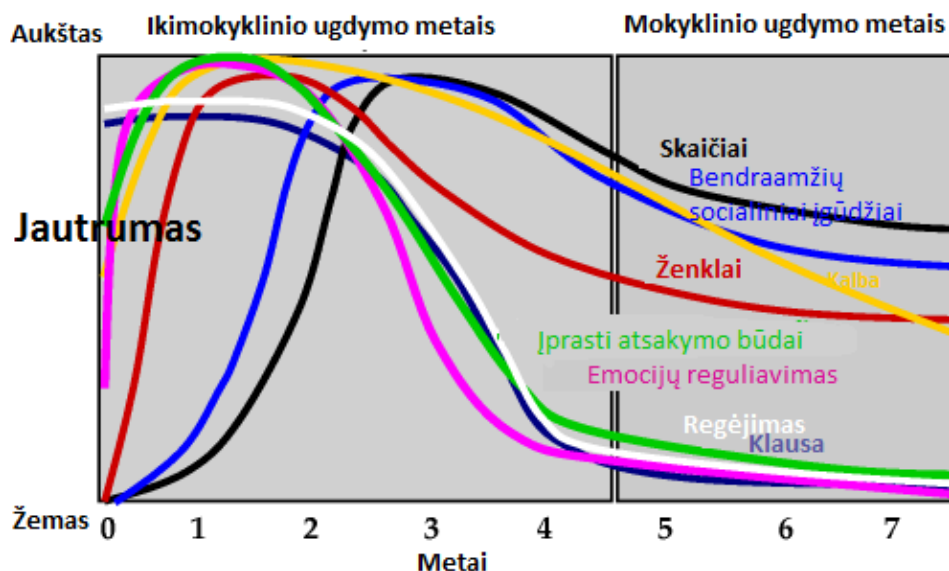
Įgūdžiai gali lemti gerus mokymosi rezultatus ir turėti įtakos palankiems tarpusavio santykiams su aplinkiniais.

2.2. Pirmųjų 1000 gyvenimo dienų svarba

Pirmieji 1000 gyvenimo dienų: skaičiuojant nuo pastojimo dienos iki 2 metų yra labai svarbūs vaiko vystymuisi, jo sveikatai ir gerovei. Šis laikotarpis nulemia smegenų struktūrą, augimo bei vystymosi laikotarpį ir galimybes, galinčias suteikti vaikui geresnį gyvenimą.

Pirmųjų gyvenimo metų įvykiai yra tiesiogiai susiję su vaiko ilgalaikė kognityvine, emocine ir socialinių įgūdžių raida. Iš tiesų, vaiko patirtis ankstyvaisiais gyvenimo metais turi įtakos jo smegenų veiklai, gyvenimo būdai, reakcijai į stresą, ir gebėjimui formuoti patikimus santykius. Šiuo gyvenimo laikotarpiu smegenys auga sparčiausiai, taip pat yra nustatomi esminiai socialinio ir emocinio vystymosi etapai (4 pav.).

Kritiniai periodai ankstyvajame smegenų augimo laikotarpyje

Graph developed by Council for Early Child Development (ref: Nash, 1997; Early Years Study, 1999; Shankoff, 2000.)

4 pav. Kritiniai periodai ankstyvajame smegenų augimo laikotarpyje <https://alfinnextlevel.wordpress.com/2013/08/12/getting-started-early-sensitive-periods-of-childhood-development/>

Galima teigti, kad visi ankščiau išvardinti smegenų augimo aspektai pasiekia vystymosi piką prieš vaikui

pasiekus ketvirtus gyvenimo metus (gerokai anksčiau nei vaikas pradeda lankyti pradinę mokyklą). Taip pat anksti prasideda ir vaiko socialinė bei emocinė raida. Naujagimio smegenys sunaudoja 97 proc. visos pasisavintos energijos, o ketverių metų vaiko smegenų poreikis siekia tik 44 proc.

2.3. Socialinis ir emocinis vystymasis

Vaikai įgyja daug naudingos patirties lankydamiesi priešmokyklinio ugdymo įstaigą, kur jie susiduria su skaičiais, raidėmis, formomis. Tačiau daug svarbiau yra tai, kad šiuo laikotarpiu yra ugdomi vaikų socialiniai ir emociniai įgūdžiai: jie įsisavina kaip bendrauti ir sutarti su bendraamžiais; suprasti kitų žmonių jausmus, kontroliuoti savo emocijas ir elgesį; išmoksta formuoti santykius su suaugusiais. Procesas, kuriuo metu yra lavinami šie įgūdžiai vadinamas „socializacija“. Jis dar gali būti apibūdinamas kaip „procesas, kuriuo metu asmuo mokosi prisitaikyti prie žmonių grupės (ar visuomenės) ir elgtis grupėje (ar visuomenėje) pagal visuotinai priimtas elgesio normas“ (šaltinis: Encyclopaedia Britannica). Pasak daugumos sociologų, socializacija iš esmės atspindi mokymosi procesą, kuris trunka visą gyvenimą ir turi reikšmingą vaidmenį formuojant vaiką, taip pat ir suaugusiųjų elgesį, įsitikinimus ir veiksmus (Encyclopaedia Britannica).

Socializacijos pagrindu yra laikomas socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymas, kuris padeda vaikams kurti geresnius santykius ir užtikrina geresnį bendravimą tarpusavyje. Tačiau socialiniai įgūdžiai yra sudėtingi, nes jungia emocijas, vertybes ir daugybę kitų aspektų, lydinčių vaiką jo socialinėje-emocinėje kelionėje.

Pateiktoje lentelėje (5 pav.) parodyti pagrindiniai vaikų emocinių įgūdžių ugdymo etapai ikimokyklinio ugdymo laikotarpiu. Derėtų pabrėžti, jog vaikai gali pasiekti šiuos raidos etapus skirtingu metu. Kai kurie vaikai gali turėti aukštesnį emocinių įgūdžių išsivystymo lygį, kuomet kiti gali atsilikti ir reikalauti daugiau laiko mokantis kontroliuoti ir valdyti savo emocijas.

Reikalingi įgūdžiai	Vaikai su pradiniais įgūdžiais	Vaikai su besivystančiais įgūdžiais	Vaikai su išsivysčiusiais įgūdžiais
Savo emocijų suvokimas (savimonė)	<ul style="list-style-type: none"> linkę vienu metu patirti vieną emociją elgiasi taip, kaip jaučiasi iš vienos emocijos greitai pereina į kitą 	<ul style="list-style-type: none"> suvokia, kad tam tikras įvykis gali sukelti daugiau nei vieną emociją, tačiau jos turi būti panašios (pvz., laimingas ir susijaudinęs) 	<ul style="list-style-type: none"> suvokia, kad vienas įvykis gali sukelti skirtingas emocijas (pvz., jaučiasi laimingas ir nuliūdęs kuomet baigiasi mokslo metai)
Kitų žmonių emocijų atpažinimas	<ul style="list-style-type: none"> pasikliauja fiziniais požymiais (pvz., ašaros – liūdesys) 	<ul style="list-style-type: none"> mėgindamas suvokti kito žmogaus emocijas pasitelkia užuominas iš aplinkos (pvz., vaikas gali būti nuliūdęs dėl sulaužyto jo žaislo) 	<ul style="list-style-type: none"> geriau suvokia ryšį tarp emocijų, situacijų ir žmonių (pvz., vaikas gali būti nuliūdęs dėl to, kad jo žaislas, padovanotas neseniai mirusio mylimo senelio, buvo sulaužytas)
Emocijų kontroliavimas – gebėjimas efektyviai valdyti emocijas	<ul style="list-style-type: none"> su suaugusiųjų pagalba geba kontroliuoti savo emocijas (pvz., užsiima kita veikla norint išvengti susierzinimo) 	<ul style="list-style-type: none"> geba parinkti tinkamesnę reakciją (pvz., atliekant tam tikrą užduotį ir paprašius pagalbos – kantriai laukia) 	<ul style="list-style-type: none"> geba geriau kontroliuoti emocijas, apgalvodamas savo tikslus ir motyvus (pvz., nusprendžia, kad nėra prasmės pykti dėl kažko, ko negalima pakeisti ar jau nebeegzistuoja)

5 pav. Šaltinis: <https://beyou.edu.au/>

Šaltiniai:

- DeeDee Yates „Ar pirmos 100 dienų apsprendžia likusį gyvenimą?“ (<https://www.youtube.com/watch?v=XCscN4zuvd4>)
- Kodėl ikimokyklinis ugdymas yra svarbus vaikams? (<https://wehavekids.com/education/Why-Preschool-Education-Is-Important-For-Your-Child>)
- Socialinis ir emocinis vystymasis ankstyvoje vaikystėje (<http://www.urbanchildinstitute.org/resources/publications/good-start/social-and-emotional-development>)

2.4. Ilgalaikė ikimokyklinio paruošimo nauda vaikui

Pasak mokslininkų, geriausi vaiko lavinimo rezultatai pasiekiami, kuomet mažuosius supa palaikymas iš aplinkos. Taip mokymosi procesas tampa dominantis ir prasmingas iššūkis. Socialiniai ir emociniai įgūdžiai yra neatsiejami norint tapti pavyzdingu mokiniu, piliečiu ar darbuotoju. Be to, rizikingam mokinių elgesiui ir su tuo susijusiems veiksniams (pvz., narkotikų vartojimas, smurtas, patyčios ir studijų nutraukimas) galima užkirsti kelią. Tai pasiekama daugiamečių integruotų pastangų dėka, lavinant besimokančiųjų socialinius ir emocinius įgūdžius“.

Viena iš priežasčių, dėl kurių vyresnio amžiaus vaikai gali turėti sunkumų pradinėje mokykloje, yra tai, kad jie neugdė minėtų įgūdžių ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Ikimokyklinis ugdymas suteikia vaikams

ilgalaikės naudos, kuri pravers jų asmeniniame gyvenime, darbovietėje ar kuriant šeimą ateityje. Vaikai ugdyt šiuos esminius įgūdžius:

- 1. Savikontrolė.** Vaikai išmoksta suprasti, kontroliuoti ir reikšti savo jausmus, reaguoti į skirtingas situacijas. Tai leidžia jiems apsvastyti savo emocines reakcijas, tinkamai jas interpretuoti ir esant poreikiui slopinti, neleidžiant pratrūkti pykčiui. Tai nereiškia, kad vaikas visada turi būti laimingas, drąsus ir ramus, tačiau kai kuriems vaikams reikia daugiau pastangų norint nusiraminti.
- 2. Socialinis sąmoningumas.** Vaikai išmoksta įsivaizduoti save kito žmogaus vietoje: pradeda suprasti kitų žmonių jausmus, išmoksta dalintis ir spręsti kilusius konfliktus. Jie taip pat pradeda suvokti, kad gyvename daugiakultūrinėje visuomenėje, kurioje egzistuoja daugybė lingvistinių ir kultūrinių skirtumų tarp žmonių. Dėl šios priežasties jie priima visuomenės socialinės ir elgsenos normas, išmoksta elgtis pagarbiai kitų atžvilgiu.
- 3. Santykių įgūdžiai.** Vaikai mokosi, kaip teisingai bendrauti ir kurti draugiškus santykius su bendraamžiais. Taip jie mokosi raiškiai bendrauti, bendradarbiauti, išklaudyti, pasiūlyti savo pagalbą kitiems ir dirbti komandoje.
- 4. Pasitikėjimas ir nepriklausomybė.** Ikimokyklinis ugdymas suteikia vaikams galimybę praleisti laiką atskirai nuo tėvų ir geriau susipažinti su supančia aplinka. Iš tiesų, „vaikai, kurie nelanko ikimokyklinio ugdymo įstaigos, pradėję lankyti vaikų darželį dažnai sunkiai išgyvena išsiskyrimą su mama. Tokiems vaikams taip pat būna sudėtingiau sekti instrukcijas, vykdyti nurodymus ir laikytis taisyklių“ („KidsMatterAustralia“, „Penkios socialinės ir emocinės kompetencijos“). Viena vertus, tai padeda vaikams tapti labiau savimi pasitikinčiais ir nepriklausomais, antra vertus, tėvai turi galimybę išlikti labiau susitelkusiems ties darbu, taip pat, mėgautis savo, kaip suaugusiųjų, gyvenimu.

Iš anglų kalbos vertė: Ona Ambrazaitytė